

„რეალური“ კონტროლი საქართველოს საკონსტიტუციო მართლმსაჯულების სისტემაში

აბსტრაქტი

საქართველოს საკონსტიტუციო მართლმსაჯულებასთან მიმართებით, განსაკუთრებით აქტუალური გახდა საერთო სასამართლოების სისტემის საკონსტიტუციო კონტროლს დაქვემდებარების საკითხი. გამომდინარე აქედან, ნაშრომის მიზანია საკონსტიტუციო კონტროლის ქართულ მოდელში არსებული პრობლემების სისტემური ანალიზი. კერძოდ, განხილული იქნება ე.წ. „რეალური“ კონსტიტუციური სარჩელის მნიშვნელობა და მისი საქართველოს საკონსტიტუციო მართლმსაჯულებაში დანერგვის პერსპექტივები. ვიმსჯელებთ, რამდენად ეფექტურია „რეალური“ კონსტიტუციური სარჩელი ადამიანთა უფლებების დასაცავად და რამდენად რთულია მისი ინტეგრირება საკონსტიტუციო მართლმსაჯულების სისტემაში, მაშინ, როდესაც სახელმწიფოს სამართლებრივი სისტემა ტრანსფორმაციის პროცესშია. ნაშრომი ორიენტირებული იქნება როგორც საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გამოცდილებაზე, ასევე ევროპულ სტანდარტებზე.

1. შესავალი

ადამიანს აქვს უფლება, ჰქონდეს უფლებები, იყოს უფლებათა სუბიექტი და ეს ყოველივე გამომდინარეობს იქიდან, რომ იგი არის ადამიანი და მას გააჩნია ღირსება.¹ შესაბამისად, ადამიანის უფლებათა მეშვეობით იქმნება გარკვეულ ნორმათა სისტემა, რომლის რეალიზებაც სამართლებრივი სახელმწიფოს ჩამოყალიბების შეუცვლელი წინაპირობაა. აღნიშნულის გათვალისწინებით, უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება იმ სამართლებრივ მექანიზმებს, რომელთა მეშვეობითაც ხორციელდება ძირითადი უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვა.

საკონსტიტუციო სასამართლო ადამიანის კონსტიტუციური უფლებებისა და კონსტიტუციაში ხელისუფლების შტოების არაკონსტიტუციური ჩარევებისაგან დამცავ ინსტიტუციად გვევლინება.² უნდა ითქვას, რომ კონსტიტუციის სამართლებრივი დაცვა ე.წ. „ახალგაზრდა დემოკ-

¹ J. Maritain, *The Rights of Man and Natural Law*, The Centenary Press, London, 1945, გვ. 37-39.

² დ. გეგენავა, *საკონსტიტუციო მართლმსაჯულება საქართველოში: სამართალწარმოების ძირითადი სისტემური პრობლემები*, გამომცემლობა უნივერსალი, თბილისი, 2012, გვ. 26.

რათის“ ქვეყნებში გაცილებით დიდ მნიშვნელობას იძენს, რამეთუ მსგავს სახელმწიფოთა სამართლებრივი სისტემა მუდმივ ცვლილებასა და ზემოქმედებას განიცდის.³

საქართველოს საკონსტიტუციო მართლმსაჯულებასთან მიმართებით, აქტუალური გახდა საერთო სასამართლოების სისტემის საკონსტიტუციო კონტროლს დაქვემდებარების საკითხი, კერძოდ, ე.წ. „რეალური“ კონსტიტუციური სარჩელის მნიშვნელობა და მისი საქართველოს საკონსტიტუციო მართლმსაჯულებაში დანერგვის პერსპექტივები.⁴ გამომდინარე აქედან, ნაშრომის მიზანია საკონსტიტუციო კონტროლის ქართულ მოდელში არსებული პრობლემების ანალიზი. განხილული იქნება, რამდენად ეფექტურია „რეალური“ კონსტიტუციური სარჩელი ადამიანთა უფლებების დასაცავად და რამდენად რთულია მისი ინტეგრირება საკონსტიტუციო მართლმსაჯულებაში მაშინ, როდესაც სახელმწიფოს სამართლებრივი სისტემა ტრანსფორმაციის პროცესში იმყოფება. წინამდებარე ნაშრომი ორიენტირებული იქნება როგორც საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გამოცდილებაზე, ასევე ევროპულ სტანდარტებზე.

2. საკონსტიტუციო კონტროლი და ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელის სახეები

საკონსტიტუციო ნორმატკონტროლის იდეამ განსაკუთრებული დატვირთვა აშშ-ის უზენაესი სასამართლოს ცნობილი გადაწყვეტილების - *Marbury v. Madison*- მიღების შემდეგ შეიძინა.⁵ სწორედ აღნიშნული გახდა შერეული საკონსტიტუციო მართლმსაჯულების სისტემის დამკვიდრების საფუძველი. აღნიშნული მოიაზრებს საკონსტიტუციო კონტროლის უზენაესი სასამართლოს მიერ განხორციელებას. შერეული მოდელის არსი გულისხმობს საკონსტიტუციო კონტროლს ყოველი კონკრეტული შემთხვევიდან გამომდინარე (ინციდენტური საკონსტიტუციო კონტროლი).⁶ ხოლო სპეციალური საკონსტიტუციო მართლმსაჯულების პირველი მოდელი, ჰანს კელზენის ინიციატივით, 1920 წლის ავსტრიის კონსტიტუციის საფუძველზე შეიქმნა ავსტრიული საკონსტიტუციო სასამართლოს სახით. კელზენისეულ მოდელში სპეციალურ ანუ კონცენტრირებულ საკონსტიტუციო მართლმსაჯულებაში იგულისხმება დამოუკიდებელი,⁷ ცენტრალიზებული საკონსტიტუციო სასამართლო, რომე-

³ გ. კვერენჩილაძე, *კონსტიტუციის სამართლებრივი დაცვა და საკონსტიტუციო იუსტიციის მოდელები*, სამეცნიერო შრომების კრებული, კავკასიის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი, 2008, გვ. 73.

⁴ ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ საქმეზე „აპოსტოლი საქართველოს წინააღმდეგ“, ძალზე ფართოდ იმსჯელა საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მნიშვნელობასა და „რეალური“ საკონსტიტუციო სარჩელების ურთიერთმიმართების თაობაზე. არ იქნება გადაჭარბებული, თუ ვიტყვით, რომ სწორედ აღნიშნული გადაწყვეტილება გახლავთ „რეალური“ კონტროლის დანერგვის თაობაზე მსჯელობის დაწყების ძირითადი საფუძველი.

⁵ B. Bojan, Court as Policy-Makers: Lessons from Transition, *Harvard International Law Journal*, 2001, გვ.გვ. 247-248.

⁶ *The Role of the Constitutional Court in the Consolidation of the Rule of Law*, Venice Commission, CDL-STD(1994)010, გვ.გვ. 3, 19. იხ.

<https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-STD%281994%29010-e>

[უკანასკნელი გადამოწმება 2019 წლის 26 ნოემბერი].

⁷ P. Hert, S. Somers, *Principles of National Constitutionalism limiting Individual Claims in Human Rights Law*, *Vienna Journal on International Constitutional Law*, 2013, გვ. 17.

ლიც ინდივიდუალური უფლებების ძლიერ დაცვას ახორციელებს.⁸ სპეციალური საკონსტიტუციო მართლმსაჯულების სისტემაში სასამართლო უფლებამოსილია, განახორციელოს როგორც კონკრეტული, ისე აბსტრაქტული საკონსტიტუციო კონტროლი. კონკრეტული საკონსტიტუციო კონტროლი კი ყოველთვის არის შემდგომი ანუ *a posteriori*, აღნიშნული უპირობოდ გამორიცხავს საკონსტიტუციო სასამართლოს მონაწილეობას საკანონმდებლო აქტების მომზადებისა თუ მიღების პროცესში.⁹

საკონსტიტუციო კონტროლის სახეები და განხორციელების ფორმები მჭიდროდ არის დაკავშირებული ინდივიდუალურ საკონსტიტუციო სარჩელთან. თავად ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელი საკონსტიტუციო სასამართლოსათვის მიმართვის ერთ-ერთი ფორმაა, რომლის მეშვეობითაც რეალიზდება თითოეული პირის სამართლებრივ ინტერესზე დაფუძნებული სასარჩელო უფლებამოსილება. კონცენტრირებულ საკონსტიტუციო მართლმსაჯულებაში ერთმანეთისაგან მიჯნავენ ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელის ორ სახეს: არაპირდაპირსა და პირდაპირს (*indirect /direct access*);

- არაპირდაპირი ინდივიდუალური საკონსტიტუციო სარჩელი გულისხმობს ძირითადი უფლებების დაცვას არაპირდაპირ, შესაბამისი უფლებამოსილების მქონე თანამდებობის პირისა თუ ორგანოს მეშვეობით.¹⁰
- პირდაპირი ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელის შემთხვევაში კი ფიზიკურ და იურიდიულ პირებს გააჩნიათ უფლებამოსილება, უშუალოდ შეიტანონ სასამართლოში კონსტიტუციური სარჩელი, თუკი არსებობს ძირითადი უფლების დარღვევის ფაქტი ან დარღვევის საფრთხე.¹¹

გარკვეული თავისებურებებით ხასიათდება პირდაპირი ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელი აბსტრაქტული და კონკრეტული კონსტიტუციური კონტროლის ფარგლებში. შესაბამისად, გამოიყოფა ორი შემთხვევა:

- აბსტრაქტული კონტროლის შემთხვევაში ნებისმიერი პირი უფლებამოსილია, შეიტანოს კონსტიტუციური სარჩელი სასამართლოში, იმისდა მიუხედავად, დაირღვა თუ არა მისი უფლება.¹² ამგვარი მოწესრიგების საფუძველი თავად აბსტრაქტული კონტროლის არსია, რომლის მიხედვითაც, აქტის კონსტიტუციურობის თაობაზე

---

⁸ შაიო ა., *ხელისუფლების თვითშეზღუდვა, კონსტიტუციონალიზმის შესავალი*, თარგმანი მ. მაისურაძისა, თარგმანის მეცნიერული რედაქცია თ. ნინიძე, გამომცემლობა სეზანი, თბილისი, 2003, გვ. 288.

⁹ გ. კვერენჩილაძე, *supra* 3, გვ 74.

¹⁰ *Study on Individual Access to Constitutional Justice*. European Commission For Democracy through Law, Venice Commission, CDL-AD(2010)039rev., პარაგრაფები 3, 56. იხ.

[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2010\)039rev-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2010)039rev-e)

[უკანასკნელი გადამოწმება 2019 წლის 26 ნოემბერი].

¹¹ იხ. იქვე, პარაგრაფები 53-54, 75-77 იხ.

[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2010\)039rev-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2010)039rev-e)

[უკანასკნელი გადამოწმება 2019 წლის 26 ნოემბერი].

¹² L. Sólyom, *Constitutional Justice - Some Comparative Remarks*, Venice Commission, CDL-JU(2003)30, გვ. 3. იხ. [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-JU\(2003\)030-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-JU(2003)030-e) [უკანასკნელი გადამოწმება 2019 წლის 4 დეკემბერი].

საკითხი შესაძლებელია აღიძრას მისი ძალაში შესვლის მომენტიდან ნებისმიერ დროს.

- პირდაპირი ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელი, კონკრეტული საკონსტიტუციო კონტროლის არსებობისას, მხოლოდ იმ შემთხვევაში ანიჭებს პირს სასამართლოსათვის სარჩელით მიმართვის უფლებას, როდესაც დაირღვა ან შეიძლება დაირღვეს უშუალოდ მისი უფლებები.¹³

კონკრეტული საკონსტიტუციო კონტროლის ფარგლებში არსებული პირდაპირი კონსტიტუციური სარჩელი შესაძლებელია კვლავ დაიყოს სამ ქვესახეობად, კერძოდ:

- „რევიზიული“ კონსტიტუციური სარჩელი (*Constitutional Revision*) - საკონსტიტუციო სასამართლოში შესაძლებელია მხოლოდ საბოლოო ინსტანციის სასამართლოს გადანაცვლებათა გასაჩივრება.¹⁴
- ნორმატიული ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელი (*Normative Constitutional Complaint*) - პირთა მიერ მხოლოდ ნორმატიული აქტის გასაჩივრების შესაძლებლობა.¹⁵
- „რეალური“ ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელი (*the real / full Constitutional Complaint*) - საკონსტიტუციო სასამართლოში შეიძლება გასაჩივრდეს ხელისუფლების სამივე შტოს აქტები (სუბსიდიურობის პრინციპის საფუძველზე).¹⁶

„რეალური“ ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელის არსი „რეალური“ საკონსტიტუციო კონტროლის მნიშვნელობის შემადგენელი ნაწილია. შესაბამისად, საჭიროა, ზუსტად განისაზღვროს იმ უფლებამოსილებათა ფარგლები, რომელთაც „რეალური“ კონსტიტუციური კონტროლი ანიჭებს საკონსტიტუციო სასამართლოსა და ფიზიკურ პირებს. საჭიროა დადგინდეს, რა მოცულობითაა შესაძლებელი საერთო სასამართლოთა სისტემის საკონსტიტუციო კონტროლს დაქვემდებარება. უპირველესად, უნდა ითქვას, რომ „რეალური“ სარჩელით საკონსტიტუციო სასამართლოსადმი მიმართვა არ ნიშნავს სადავოდ ქცეული საქმის საფუძვლების შემოწმებას.¹⁷ საერთო სასამართლოებზე საკონსტიტუციო კონტროლი მხო-

---

¹³ *Study on Individual Access to Constitutional Justice*, European Commission For Democracy through Law, Venice Commission, CDL-AD(2010)039rev., I. 1. 2., იხ.

[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2010\)039rev-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2010)039rev-e)

[უკანასკნელი გადამოწმება 2019 წლის 26 ნოემბერი].

¹⁴ *Comparative Overview of European Systems of Constitutional Justice*, 5 Vienna Journal on International Constitutional Law, 2011, გვ. 166.

¹⁵ *Study on Individual Access to Constitutional Justice*, European Commission For Democracy through Law, Venice Commission, CDL-AD(2010)039rev., პარაგრაფი 77, იხ.

[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2010\)039rev-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2010)039rev-e)

[უკანასკნელი გადამოწმება 2019 წლის 26 ნოემბერი].

¹⁶ იხ. იქვე, პარაგრაფები 80. იხ.

[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2010\)039rev-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2010)039rev-e)

[უკანასკნელი გადამოწმება 2019 წლის 26 ნოემბერი].

¹⁷ S. Banić, *Full Individual Access to the Constitutional Court as an Effective Remedy for Human Right Protection*, Venice Commission, CDL-JU(2015)011, გვ. 5. იხ.

[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-JU\(2015\)011-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-JU(2015)011-e) [უკანასკნელი გადამოწმება 2019 წლის 4 დეკემბერი].

ლოდ ადამიანის უფლებების კუთხით ხორციელდება.¹⁸ აღნიშნული მნიშვნელოვანი დათქმა გახლავთ, რამდენადაც იგი მიმართულია საერთო სასამართლოთა გადაწყვეტილებებზე საკონსტიტუციო კონტროლის სამართლებრივი კრიტერიუმებით შემოსაზღვრისაკენ. „რეალური“ კონსტიტუციური კონტროლის დამკვიდრება უპირობოდ უკავშირდება იმ ფუნდამენტურ დოქტრინალურ პრობლემას, რომლის მიხედვითაც, არ არსებობს სრულყოფილი პასუხი იმაზე, თუ რა ხარისხით უნდა ჩაერიოს საკონსტიტუციო სასამართლო საერთო სასამართლოთა იმანენტური ფუნქციის განხორციელებაში. შესაბამისად, ვფიქრობ, ამ პრობლემის გადაჭრის ერთ-ერთი სწორი მიმართულება საერთო სასამართლოთა გადაწყვეტილებებზე საკონსტიტუციო კონტროლის ადამიანის უფლებათა კუთხით განხორციელებაა.

3. საკონსტიტუციო კონტროლის ქართული მოდელი – ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელის მნიშვნელობა

საქართველოს საკონსტიტუციო მართლმსაჯულებისთვის დამახასიათებელია კონკრეტული საკონსტიტუციო კონტროლი.¹⁹ აღნიშნული რეალიზებულია საერთო სასამართლოების წარდგინებისა და ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელის საფუძველზე განხორციელებული სამართალწარმოების მეშვეობით. ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელი კი უფლებათა დაცვის ყველაზე მნიშვნელოვან ინსტრუმენტად გვევლინება.²⁰ შესაბამისად, საქართველოში არსებული საკონსტიტუციო მართლმსაჯულება ითვალისწინებს დავის შესაძლებლობას პოტენციურ, შესაძლო დარღვევაზე, რაც არ გამოირიცხება „რეალური“ საკონსტიტუციო კონტროლის დამკვიდრების პირობებში.

ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელის ქართული მოდელის ეფექტურობის საკითხის ეჭვქვეშ დაყენება რამდენიმე არსებითი გარემოებითაა განპირობებული. კერძოდ, თოთოელ პირს აქვს შესაძლებლობა, გაასაჩივროს კანონის კონსტიტუციურობა იმ შემთხვევაშიც კი, როცა კანონი მასზე პირდაპირ გავლენას არ ახდენს, საკმარისია სახეზე იყოს პოტენციური დარღვევის საფრთხე. თუმცა ინდივიდი მოკლებულია შესაძლებლობას, გაასაჩივროს სასამართლოსა თუ საჯარო უწყების ის გადაწყვეტილებანი, რომელთაც პირდაპირი გავლენა აქვთ მის მდგომარეობაზე.²¹ გამომდინარე აქედან, საქართველოს საერთო სასამართლოთა სისტემა ადამიანის უფლებათა სფეროში საკონსტიტუციო კონტროლს არ ექვემდებარება. ამას თან ერთვის სასამართლოებს შორის დიალოგის არარსებობაც (*Conver-*

---

¹⁸ *Study on Individual Access to Constitutional Justice*, European Commission For Democracy through Law, Venice Commission, CDL-AD(2010)039rev., პარაგრაფი 81. იხ.

[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdf=CDL-AD\(2010\)039rev-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdf=CDL-AD(2010)039rev-e)

[უკანასკნელი გადამოწმება 2019 წლის 3 დეკემბერი].

¹⁹ იხ. აპოსტოლი საქართველოს წინააღმდეგ, *Apostol v. Georgia*

²⁰ M. Fremuth, *Constitutionalism and Constitutional Litigation in Germany and Beyond the State – A European Perspective*, *Duquesne Law Review*, Vol.49, 2011, გვ. 385.

²¹ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე N40765/02 *აპოსტოლი საქართველოს წინააღმდეგ (Apostol v. Georgia)*, 2006 წლის 28 ნოემბერი, პარაგრაფი 40.

sation between judges),²² რაზეც საკონსტიტუციო სასამართლოში შეტანილი სასამართლო წარდგინებების ოდენობა მეტყველებს. ოფიციალური მონაცემების თანახმად, 2018 წლის ჩათვლით, საკონსტიტუციო სასამართლოში სულ შეტანილია 80 სასამართლო წარდგინება.²³ აღნიშნული მოცემულობიდან გამომდინარე, საჭირო ხდება იმგვარი მექანიზმის შემუშავება, რომელიც ხელს შეუწყობს სამართლებრივი ინტერაქციის დამკვიდრებას და გაზრდის პირის უფლების დაცვის შესაძლებლობას. სამართლებრივი სისტემის ეფექტურობისათვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია ინტერაქციული პოტენციალის შექმნა და მისი გამოყენება, რაც გამორიცხავს სასამართლო სისტემის მარტოოდენ ლეგალურ დაყოფას (*erga omnes effect*), კერძოდ, „სამართლებრივად არაკომფორტულ პოზიციად“ მიიჩნევა სასამართლოთა შორის „დაპირისპირებისა“ და განხილვების არარსებობა.²⁴ ცხადია, აღნიშნული არ მოიაზრებს ნეგატიურ მიდგომებს და მიზნად ისახავს სასამართლოთა მიერ განმარტებათა საზღვრების დადგენას. უფრო მეტიც, საერთაშორისო მიდგომების ანალიზი გვიჩვენებს, რომ სახელმწიფოები ქმნიან ერთგვარი „იძულებითი დიალოგის სიტემას“, რათა ერთმანეთისაგან დაშორებულ საკონსტიტუციო და საერთო სასამართლო სისტემებს შორის არსებული ფორმალური საზღვრები წაშალონ. „რეალური“ საკონსტიტუციო კონტროლი კი იმ მნიშვნელოვან მექანიზმად გვევლინება, რომელიც, ერთგვარად, ავალდებულებს სასამართლოებს გამოცდილებათა ურთიერთგაცვლასა და კომუნიკაციის ჩამოყალიბებას, რამეთუ მათ ერთმანეთის მიერ დადგენილი სტანდარტების შეფასება მოუწევთ. ამ ყოველივეს მიზანი კი სხვა არაფერია, თუ არა უფლებათა დაცვის ხარისხობრივი გაზრდა. ზემოაღნიშნული საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალწარმოების ერთადერთი გამოწვევა არ გახლავთ. მნიშვნელოვანი პრობლემაა ისიც, რომ საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ აქტის არაკონსტიტუციურად ცნობა არ იწვევს ამ აქტის საფუძველზე გამოტანილი სასამართლო გადაწყვეტილების გაუქმებას. რაც იმას ნიშნავს, რომ საკონსტიტუციო სასამართლო არ არის უფლებამოსილი, გამოასწოროს იმგვარი დარღვევები, რომელთა პირდაპირი საფუძველიც საერთო სასამართლოს მოქმედება თუ უმოქმედობაა.²⁵ ამგვარი მოწესრიგება პირდაპირაა დაკავშირებული საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილების აღსრულების პრობლემასთან. მაგალითისთვის, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ არაეფექტიან საშუალებად მიიჩნია უნგრეთის საკონსტიტუციო მართლმსაჯულების სისტემაში არსებული „აბსტრაქტული“ სარჩელი, რადგან უნგრეთის უმაღლესი სასამართლო შემოიფარგლებოდა კანონების კონსტიტუციურობის აბსტრაქტული კონტროლით, სახელმწიფოს მიერ კერძო პირებთან მიმართებით გატარებული ინდივიდუალური ღონისძიებების გაუქმების ან შეცვლის შესაძლებლობის გარეშე. საქმეში - *Apostol v. Georgia* - სასამართლო, ხსენებული პრობლემის გადაწყვეტის მიზნით, გვთავაზობს გერმანული კანონმდებლობის მსგავსი მოწესრიგების შემოღებას. კერძოდ, ფედერალური საკონ-

²² M. Claes, *Negotiating Constitutional Identity or Whose Identity is It Anyway?* in: *Constitutional Conversations in Europe*, გამომცემლობა Intersentia, Cambridge, 2012, გვ-გვ. 222-230.

²³ იხ. <https://old.constcourt.ge/ge/legal-acts/statistics> [უკანასკნელი გადამოწმება 2019 წლის 20 დეკემბერი].

²⁴ J. Gerards, *The Pilot Judgment Procedure Before the European Court of Human Rights as an Instrument for Dialogue*, in: *Constitutional Conversations in Europe*, გამომცემლობა Intersentia, Cambridge, 2012, გვ-გვ. 370-372

²⁵ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე N40765/02 *აპოსტოლი საქართველოს წინააღმდეგ (Apostol v. Georgia)*, 2006 წლის 28 ნოემბერი, პარაგრაფი 42.

სტიტუციო სასამართლო უფლებამოსილია, განსაზღვროს აღსრულების უფლებამოსილების მქონე სუბიექტი და განსაკუთრებულ შემთხვევებში მიუთითოს აღსრულების მეთოდიც.²⁶ ამგვარი მოწესრიგების არსებობა საქართველოს სამართლებრივი რეალობის ფონზე მნიშვნელოვან დატვირთვას იძენს. შესაძლებელია, საკონსტიტუციო სასამართლომ ძალაში დატოვოს კონკრეტული ნორმა, თუმცა არაკონსტიტუციურად ცნოს მისი ნორმატიული შინაარსი. მართალია, საკონსტიტუციო სასამართლო არ არის უფლებამოსილი, მიიღოს ცალკეული განმარტებითი გადაწყვეტილება, თუმცა ნორმატიული ხასიათის გადაწყვეტილებების შემთხვევაში, მას აქვს შესაძლებლობა, იმსჯელოს ნორმის ავტენტურობაზე.²⁷ ასეთი ვითარებისას, სამწუხაროდ, ხშირად „არ ექცევა ყურადღება“ სასამართლოს მიერ დადგენილ მოცემულობას და სახელმწიფო ორგანოები კვლავ გადაწყვეტილებამდე არსებული ნორმატიული შინაარსით ხელმძღვანელობენ.²⁸ გარდა ამისა, როდესაც „რეალური“ ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელით ვანიჭებთ საკონსტიტუციო სასამართლოს როგორც საერთო სასამართლოების, ისე საჯარო უწყებათა საქმიანობის კონტროლის შესაძლებლობას, კონტროლთან ერთად საჭირო ხდება ამ კონტროლის რეალიზების ქმედითი საშუალებების შემოღებაც. ასეთ საშუალებად კი შეგვიძლია მივიჩნიოთ საკონსტიტუციო სასამართლოს უფლება, განსაზღვროს აღსრულების უფლებამოსილების მქონე სუბიექტი. გამოდის, რომ სასამართლომ თითოეულ კონკრეტულ შემთხვევაში უნდა შეარჩიოს „აღმასრულებელი“.²⁹ გამომდინარე აქედან, ხომ არ იქნება გამართლებული, შეიქმნას საკონსტიტუციო სასამართლოს დაქვემდებარებაში არსებული ცალკეული რგოლი, რომელიც გააკონტროლებს აღსრულების პროცესს?! მსგავსი მიდგომის საფუძვლებს საქართველოს კანონმდებლობაშიც ვხვდებით. კერძოდ, ამ მხრივ, საინტერესოა, აღინიშნოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მდივნის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი უფლებამოსილება, რომლის მიხედვითაც, იგი „იღებს ზომებს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებათა აღსრულებისათვის და, თვეში ერთხელ, მოახსენებს პლენუმს მათი აღსრულების მიმდინარეობის თაობაზე“.³⁰ მართებული იქნება, სწორედ საკონსტიტუციო სასამართლოს მდივნის მითითებულ უფლებამოსილებას დაუკავშირდეს მაკონტროლებელი რგოლის შემოღება. კონტროლის ეფექტური მექანიზმის არსებობა მოიაზრებს ერთი განშტოების შესაძლებლობას, მიიღოს მონაწილეობა მეორე განშტოების ამოცანების შესრულებაში და ჰქონდეს გარკვეული გავლენა გადაწყვეტილების აღსრულების პროცესის სხვადასხვა ეტაპზე.³¹ ამ მოცემულობიდან გამომდინარე, ერთი მხრივ, აღსრულების მაკონტროლებელი მექანიზმის არსებობა ხელს შეუწყობს საკონსტიტუციო სასამართლოსა და სხვა ორგანოთა შორის

²⁶ Supra 25, პარაგრაფი 30.

²⁷ გეგენავა, supra 2, გვ. 75.

²⁸ ინფორმაცია საქართველოში კონსტიტუციური კანონიერების თაობაზე - საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო, 2017 წელი, გვ. 33. იხ. <http://old.constcourt.ge/uploads/other/3/3841.pdf> [უკანასკნელი გადამოწმება 2019 წლის 20 დეკემბერი].

²⁹ აღსრულების სხვადასხვა მეთოდზე მსჯელობისათვის იხ. S. Bross, *Reflections on the Execution of Constitutional Court Decisions in a Democratic State under the Rule of Law on the Basis of the Constitutional Law Situation in the Federal Republic of Germany*, Venice Commission, CDL-JU(2009)001, გვ. 4. იხ. [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-JU\(2009\)001-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-JU(2009)001-e) [უკანასკნელი გადამოწმება 2019 წლის 29 ნოემბერი].

³⁰ მუხლი 14, საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“. 31 იანვარი, 1996. პარლამენტის უწყებანი, 001, 27.02.1996.

³¹ შაიო, supra 6, გვ. 126.

ინტერაქციის ჩამოყალიბებას და, რაც მთავარია, სასამართლოს გადაწყვეტილებათა განხორციელების უმნიშვნელოვანეს გარანტიად წარმოგვიდგება. მეორე მხრივ, აღნიშნული მექანიზმის შემოღება საკონსტიტუციო სასამართლოს სტატუსობრივ ლეგიტიმაციას უკავშირდება,³² ასეთ შემთხვევაში განსაკუთრებულ ყურადღებას მოითხოვს უფლება-მოვალეობათა გამიჯვნის საკითხი, რადგან ანტიკონსტიტუციურობის საფუძვლად გამიჯვნის არარსებობა არ მოგვევლინოს. მიუხედავად ამ მსჯელობისა, ისევე, როგორც „რეალური კონტროლის“ დამკვიდრება, ასევე კონკრეტული მაკონტროლებელი რგოლის შემოღება სამართლებრივ-პოლიტიკური გადაწყვეტილების საგანს განეკუთვნება.

საყურადღებოა, რომ კონსტიტუციური სარჩელის ქართული ვერსია, „რეალურ“ კონსტიტუციურ სარჩელთან შედარებით, გარკვეული უპირატესობებითაც ხასიათდება. პირველ რიგში, „რეალური“ კონტროლის არსებობის პირობებში, სასამართლო გაცილებით გადატვირთული გახდება კონსტიტუციური სარჩელებით. გარდა ამისა, დღეისათვის არ არსებობს სასამართლოთა შორის კონკურენცია ნორმის განმარტების კონსტიტუციურობასთან დაკავშირებით. თუმცა დასახელებული ფაქტორების საპირწონედ, „რეალური“ კონსტიტუციური სარჩელის სასარგებლოდ, მნიშვნელოვანი არგუმენტები მოიძებნება. კერძოდ, ვფიქრობ, „რეალური“ კონტროლის საქართველოს საკონსტიტუციო მართლმსაჯულებაში დანერგვა გამოიწვევს საკონსტიტუციო და საერთო სასამართლოთა შორის დიალოგის დამყარებას, რაც ხელს შეუწყობს სამოსამართლო სამართლის განვითარებას. ამის გათვალისწინებით, არსებობს გონივრული მოლოდინი, რომ საერთო სასამართლოები უფლებათა დაცვის გაცილებით მაღალი სტანდარტის დაწესებას შეეცდებიან. გარდა ამისა, როგორც ევროპული სასამართლო პრაქტიკის ანალიზი აჩვენებს, ქვეყნებში, სადაც „რეალური“ კონსტიტუციური სარჩელია დამკვიდრებული, საგრძნობლად დაბალია ამ ქვეყანათა წინააღმდეგ მიმართული ინდივიდუალური საჩივრების ოდენობა.³³ „რეალური“ საკონსტიტუციო კონტროლი განსაკუთრებით პოპულარულია აღმოსავლეთ ევროპაში³⁴ და ამასთან, „რეალურ“ კონსტიტუციურ სარჩელს, როგორც დამატებით უფლებადამცავ ინსტრუმენტს, აქტიურად ლობირებს ევროპული სასამართლო.³⁵

ცხადია, არ არსებობს ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელის საყოველთაოდ შეთანხმებული მოდელი. უფრო მეტიც, უფლების დაცვის ამ ინსტრუმენტის უალტერნატივო მოცემულობად განხილვა ეწინააღმდეგება სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპს. კანონმდებელმა, ქვეყანაში არსებული მოწესრიგებისა და სამართლებრივი რეალობის გათვალისწინებით, უნდა განსაზღვროს ინდივიდუალური სარჩელის რომელი მოდელია კონკრეტული

---

³² W. Sadurski, *Post Communist Constitutional Courts in Search of Political Legitimacy*, გამომცემლობა European University Institute, 2001, გვ. 21.

³³ P. Paczolay, *Introduction to the Report of the Venice Commission on Individual Access to Constitutional Justice*, Venice Commission, CDL-JU(2013)003, გვ. 2.

იხ. [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-JU\(2013\)003-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-JU(2013)003-e)

[უკანასკნელად გადამოწმდა 2019 წლის 4 დეკემბერს]

³⁴ E. Hasani, P. Paczolay, M. Riegner, *Constitutional Justice in Southeast Europe: constitutional courts in Kosovo, Serbia, Albania and Hungary between ordinary judiciaries and the European Court of Human Rights*, გამომცემლობა Nomos, Eschborn and GIZ, Germany, 2012, გვ. 13

³⁵ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე N40765/02 *აპოსტოლი საქართველოს წინააღმდეგ (Apostol v. Georgia)*, 2006 წლის 28 ნოემბერი, პარაგრაფები 41-71.

სახელმწიფოსთვის უფრო ეფექტური. შესაბამისად, თითოეულ პოზიციას მოეძებნება როგორც დადებითი, ისე უარყოფითი არგუმენტები. თუმცა ცხადი ხდება, რომ „რეალური“ ინდივიდუალური სარჩელი ადამიანთა უფლებების დაცვის უფრო მაღალი სტანდარტის არსებობას უზრუნველყოფს, ვიდრე სარჩელის ის მოდელი, რომელიც არ ითვალისწინებს საერთო სასამართლოების გადაწყვეტილებათა საკონსტიტუციო კონტროლს.

4. „რეალური“ კონტროლის დანერგვის პერსპექტივა საქართველოს საკონსტიტუციო მართლმსაჯულებაში

ე.წ. „ახალი დემოკრატიის“ ქვეყნებისთვის ძალზე რთული ამოცანაა „რეალური“ კონტროლის საკონსტიტუციო მართლმსაჯულების სისტემაში დანერგვა. საქართველოც, როგორც სამართლებრივი ტრანსფორმაციის პროცესში მყოფი სახელმწიფო, ამ მხრივ, მნიშვნელოვანი გამოწვევების წინაშე დგება. ქართული სამართლებრივი სინამდვილიდან გამომდინარე, იკვეთება საკონსტიტუციო სასამართლოს უფლებამოსილებათა მიზანმიმართული გაფართოების საჭიროება და აღნიშნული, ერთი შეხედვით, მარტივ, თუმცა უპირობო მოცემულობას ეფუძნება: სასამართლოები ვალდებული არიან, კანონის განმარტებისას და შეფარდებისას გაითვალისწინონ საკანონმდებლო მოწესრიგების ღირებულებათა მასშტაბები. თუკი სასამართლო არ ითვალისწინებს ამ მოცემულობას, იგი არღვევს ძირითადი კანონის დათქმას და საჭირო ხდება მის მიერ მიღებული გადაწყვეტილების კონტროლი, რაც საკუთარ თავზე უნდა აიღოს საკონსტიტუციო სასამართლომ.³⁶

„რეალური“ კონტროლის დანერგვის პერსპექტივების განხილვა ჯერ კიდევ 2013 წლიდან დაიწყო, აღნიშნული საკითხი დღის წესრიგში 2016 წელსაც დადგა. კანონპროექტთა ანალიზი გვაძლევს იმის თქმის შესაძლებლობას, რომ ინიციატორთა მიერ საკმაოდ ბევრი ნოვაციური იდეა იქნა შემოთავაზებული. მაგალითისთვის, შეიძლება დავასახელოთ იმგვარი საკითხები, როგორცაა ინდივიდუალურ აქტებთან და საერთო სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესულ გადაწყვეტილებებთან დაკავშირებული კონსტიტუციური სარჩელების დასაშვებობა, ასევე მათგან გამონაკლისი შემთხვევები, საკონსტიტუციო სასამართლოს მოსამართლეთა მოვალეობების ახლებურად გადანაწილების განსაზღვრა, კონკრეტულად, საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარის მოვალეობათა ცვლილება. თუმცა იკვეთება პრობლემური მიდგომებიც, ასე მაგალითად, საქმის ერთპიროვნულად და გამარტივებული წესით განხილვის საკითხი, მოსამართლეთა ფუნქციების გამიჯვნის ბუნდოვანება, აგრეთვე მნიშვნელოვანი განხილვის საგანი გახლდათ კომპენსაციის დაკისრება განცდილი ზიანის გამო. შესაბამისად, „რეალური“ კონტროლის დამკვიდრებაზე უარის თქმის საფუძველი ამ და სხვა მოცემულობებზე შეუთანხმებლობა გახდა. თუმცა თითოეული კომისიის მიერ მუშაობის უშედეგოდ დასრულების მთავარ მიზეზად მაინც ქვეყნის სამართლებრივი სისტემის შესაბამისი მზაობის არარსებობა უნდა დასახელდეს.

³⁶ Bundesverfassungsgericht [BVerfG – Federal Constitutional Court], Case No. 1 BvR 400/51, BVERFG 7, 198 [207], Jan. 15, 1958.

„რეალური“ საკონსტიტუციო კონტროლის დამკვიდრების მიზანშეწონილობაზე მსჯელობისას მუდამ სადავოა საკონსტიტუციო კონტროლსა და ზოგადსამართლებრივ ნორმატივს შორის ზღვრის გავლების საკითხი. საკონსტიტუციო კონტროლის ინტენსივობის მკაფიო განსაზღვრის სირთულეა სახელმწიფოთა „სიფრთხილის“ მიზეზი და საჭირო ხდება იმგვარი მოწესრიგების შემუშავება, რომელიც უზრუნველყოფს სასამართლოს პოლიტიზაციისა (საკონსტიტუციო კონტროლის ხარისხობრივ საკითხთან მიმართებით)³⁷ და საკანონმდებლო ორგანოს ფუნქციათა ჩანაცვლების თავიდან აცილებას. შესაბამისად, სწორედ საკანონმდებლო ცვლილებამ უნდა დაუდოს საფუძველი „რეალური“ კონტროლის განხორციელების ეფექტურობას და ეს ვალდებულება სრულებითაც არ გულისხმობს საკონსტიტუციო კონტროლის ორგანოს მიერ პოლიტიკური ფუნქციის განხორციელების აბსოლუტურ გამორიცხვას, არამედ მთავარია, თუ რა შემთხვევაში, როგორი ინტენსივობითა და შედეგით განახორციელებს ამას საკონსტიტუციო სასამართლო.³⁸ აღნიშნული საკითხის გადანივება შესაძლებელია ადამიანის უფლებათა იმ კონკრეტული წრის შემოწერით, რომელთან დაკავშირებითაც მიიღებს სასამართლო მოქალაქეთა „რეალურ“ ინდივიდუალურ სარჩელს (მაგ.: „ამპაროს“ პროცედურა ესპანეთში).³⁹ მაგრამ პრობლემურია თავად ჩვეულებრივი სამართალდარღვევისა და ადამიანის უფლებათა დარღვევის გამიჯვნა, იმ სამართლებრივი კრიტერიუმების დადგენა, რომელიც გამოიყენება უკანასკნელი ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილებების საკონსტიტუციო კონტროლისას. ამ საკითხების წინასწარ განწერა და ერთიანი სტანდარტის ჩამოყალიბება შეუძლებელია, ამიტომ სახელმძღვანელო პრინციპები საკონსტიტუციო სასამართლომ საკუთარი მართლმსაჯულების შედეგად უნდა შექმნას, რაც საკმაოდ რთული დავალებაა „ახალი დემოკრატიის“ სახელმწიფოთათვის. საკონსტიტუციო სასამართლომ ერთგვარი თვითშემზღუდავი მექანიზმი უნდა ჩამოაყალიბოს, რათა არ მოხდეს გადატვირთვა გაზრდილი სარჩელების გამო და არ გაჩაღდეს „სამართლებრივი ომი“ ნორმის განმარტების კონსტიტუციურობის თაობაზე.⁴⁰ ამგვარი თვითშემზღუდვის დაწესება და, ზოგადად, „რეალური კონტროლის“ დამკვიდრება, როგორც აღინიშნა, მნიშვნელოვან საკანონმდებლო ცვლილებებს უკავშირდება. „რეალური“ კონტროლის საქართველოს საკონსტიტუციო მართლმსაჯულების სისტემაში ინტეგრირებისთვის საჭიროა, კანონში აისახოს საკონსტიტუციო სასამართლოს უფლება - განიხილოს საქართველოს კონსტიტუციის მეორე თავთან მიმართებით ნორმატიული და ინდივიდუალური აქტების კონსტიტუციურობის საკითხი იმ შემთხვევაში, თუ ამოწურულია ყველა შიდასამართლებრივი ინსტრუმენტი (სუბსიდიურობის პრინციპი).⁴¹ სუბსიდიურობის პრინციპი

³⁷ E. Mclean, *The Most Dangerous Branch: The Judicial Assault on American Culture*, University Press of America, 2008, გვ-გვ. 1-16.

³⁸ A. Miller, *The Supreme Court and American Capitalism*, Free Press, New York, 1968, გვ. 5.

³⁹ ამპარო, როგორც ფუნდამენტურ უფლებათა დაცვის ერთ-ერთი საშუალება. იხ.

[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-JU\(2015\)009-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-JU(2015)009-e) [უკანასკნელი გადამოწმება 2019 წლის 29 ნოემბერი].

⁴⁰ *Study on Individual Access to Constitutional Justice*, European Commission For Democracy through Law, Venice Commission, CDL-AD(2010)039rev., პარაგრაფი 211. იხ.

[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2010\)039rev-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2010)039rev-e)

[უკანასკნელი გადამოწმება 2019 წლის 26 ნოემბერი].

⁴¹ აღნიშნული მოდელი დამახასიათებელია გერმანიის, ხორვატიის, უნგრეთის, სლოვაკეთისა თუ პორტუგალიის საკონსტიტუციო მართლმსაჯულებისათვის. *Co-operation of Constitutional Courts in Europe Current Situation*

კონსტიტუციური სარჩელის დასაშვებობის ერთგვარ წინაპირობას ქმნის, მისი შემადგენლობის განსაზღვრა კი თითოეული სახელმწიფოს მოწესრიგების სფეროს განეკუთვნება. ინდივიდუალურ კონსტიტუციური სარჩელის სუბსიდიურ ბუნებასთან მიმართებით მნიშვნელოვანია ევროპულ სახელმწიფოთა მიდგომის გაზიარება - არ იქნეს გამოყენებული სუბსიდიურობის პრინციპი, თუ შესაძლებელია, რომ ამან გამოიწვიოს პირის უფლების გამოუსწორებელი დარღვევა.

ამავდროულად, საჭიროა იმგვარი საკანონმდებლო დათქმის შემოღებაც, რომლის მიხედვითაც, საკონსტიტუციო სასამართლო არ იქნება უფლებამოსილი, იმსჯელოს მთლიანად სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილების კონსტიტუციასთან შესაბამისობაზე, თუ მოსარჩელე ითხოვს სასამართლო გადაწყვეტილების მხოლოდ რომელიმე ნაწილის არაკონსტიტუციურად ცნობას. თუმცა შესაძლოა და გამართლებულია გამონაკლისის დაწესება ისეთ შემთხვევაში, როდესაც სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილების ის ნაწილი, რომელიც არ არის გასაჩივრებული, დაკარგავს შემდგომი მოქმედების აზრს სასამართლო გადაწყვეტილების გასაჩივრებული ნაწილის არაკონსტიტუციურად ცნობის შემთხვევაში. ასევე, გამონაკლისი დასაშვებია ისეთი ვითარების არსებობის დროსაც, როდესაც სასამართლო გადაწყვეტილების გასაჩივრებული ნაწილი არსობრივად უკავშირდება იმ ნაწილს, რომლის კონსტიტუციურობასაც მხარე არ ხდის სადავოდ, თუმცა მისი შეფასების გარეშე შეუძლებელი იქნება საქმის სრულყოფილი გადაწყვეტა.

აუცილებელია დათქმა იმის თაობაზეც, რომ საერთო სასამართლოთა საბოლოო გადაწყვეტილებების არაკონსტიტუციურობის დადგენის შემთხვევაში, ეს გადაწყვეტილება გაუქმდეს და საქმე ხელახლა განსახილველად დაუბრუნდეს გადაწყვეტილების მიმღებ სასამართლოს. ასეთ შემთხვევაში დაუშვებელია საქმის ხელახლა განხილვაში ჩაებას ის მოსამართლე, რომელიც საკონსტიტუციო სასამართლოში გასაჩივრებული გადაწყვეტილების მიღების მონაწილე იყო. გამომდინარე აქედან, სწრაფი მართლმსაჯულების პრინციპის უზრუნველსაყოფად, მიზანშეწონილია, შეიქმნას ერთგვარი სტრუქტურული რგოლი საქართველოს საერთო სასამართლოთა სისტემაში, რომელიც ხელახლა განსახილველად დაბრუნებულ საქმეთა გადაწყვეტაზე იქნება პასუხისმგებელი. ამ შემთხვევაში არ იგულისხმება დამატებითი ინსტანციის არსებობის სავალდებულობა, არამედ მნიშვნელოვანია საერთო სასამართლოთა სისტემის შესაბამისი სტრუქტურული მისადაგება „რეალური“ კონტროლისათვის დამახასიათებელ თავისებურებებთან. აქვე უნდა აღინიშნოს ის გარემოება, რომ ნებისმიერ შემთხვევაში, საკონსტიტუციო სასამართლო იცავს *iura novit curia* პრინციპს და, შესაბამისად, საერთო სასამართლოებზე საკონსტიტუციო კონტროლი დაკავშირებულია ძირითად უფლებათა განმარტების განვრცობასთან/მკაფიოობასთან. „რეალური“ კონტროლი უპირობოდ მოიაზრებს იმგვარი მექანიზმებისა და საშუალებების არსებობას, რომლებიც გამოხატავენ პატივისცემას საერთო სასამართლოთა მართლმსაჯულებისადმი.⁴² „რეალური“ კონტროლის დამკვიდრებისას საკონსტიტუციო სასამართლო

---

and Perspectives, Venice Commission, CDL-JU(2014)003. იხ. <https://www.venice.coe.int/files/2014-05-02-CECC-e.pdf> [უკანასკნელი გადამოწმება 2019 წლის 5 დეკემბერი].

⁴² *Study on Individual Access to Constitutional Justice*, European Commission For Democracy through Law, Venice Commission, CDL-AD(2010)039rev., პარაგრაფი 211. იხ.

საკუთარი პროფილით იღებს მონაწილეობას საერთო სასამართლოთა საქმიანობაში და მხოლოდ ავსებს (და არ ანაცვლებს) უზენაესი სასამართლოს ფუნქციას.

ამავდროულად, „რეალური“ საკონსტიტუციო კონტროლის დანერგვა მოიაზრებს საკონსტიტუციო სასამართლოს მოსამართლეთა რაოდენობის გაზრდას, რამდენადაც სარჩელთა მომატებული ოდენობა სასამართლოს შესაბამის ორგანიზებას მოითხოვს. ამის გათვალისწინებით, გამართლებულია მოსამართლეთა ცალკეული ჯგუფის ჩამოყალიბება (*Smaller Chambers*),⁴³ რომელიც უზრუნველყოფს „რეალურ“ ინდივიდუალურ კონსტიტუციურ სარჩელთა ფორმალური კრიტერიუმებისა და დასაბუთებულობის შემოწმებას. მოსამართლეთა რაოდენობის გაზრდის თაობაზე მითითებას ვხვდებით 2013 თუ 2016 წლებში მომზადებული კანონპროექტების ფარგლებშიც. მსგავსი სტრუქტურული რგოლის შექმნა მიმართულია თავად საკონსტიტუციო სასამართლოში ბალანსის უზრუნველყოფისაკენ, აგრეთვე ამ მიზნის მიღწევისათვის გამართლებული იქნება მსჯელობა, საქმეთა გადანაწილებისას გარკვეული რიგითობის პრინციპის შემოღებაზეც. თუკი მოსამართლეთა აღნიშნული ჯგუფი საჭიროდ მიიჩნევა, მათ უნდა მიეცეთ საშუალება, დასაბუთებული შუამდგომლობით მიმართონ პლენუმს საქმის განხილვის თაობაზე. ამგვარი შუამდგომლობის შესაძლებლობას განაპირობებს კონტროლის განხორციელების ინტენსივობისა და სამართლებრივი კრიტერიუმების განსაზღვრის სირთულე, რაც უმთავრესი გამოწვევაა „რეალური“ კონტროლის დამკვიდრებისას. აგრეთვე, მოქნილი სასარჩელო წარმოების მიღების მიზნით, შესაძლებელია, განვიხილოთ ასისტენტთა დანაყოფის შექმნის იდეაც, რამდენადაც გაზრდილ სარჩელთა რაოდენობა, მოსამართლეთა გუნდის გაფართოებასთან ერთად, მოითხოვს საკონსტიტუციო სასამართლოს აპარატის სტრუქტურული დანაყოფების ფორმირებასაც. აღნიშნული სასამართლოს გადატვირთვისგან განმუხტვის კიდევ ერთი მექანიზმი იქნება. ამასთან ერთად, მიზანშეწონილია, გამოყენებულ იქნეს სხვა ისეთი მექანიზმებიც, რომლებიც საკონსტიტუციო სასამართლოს გადატვირთვის თავიდან აცილებას კიდევ უფრო მეტად შეუწყობს ხელს. ასე მაგალითად, დასაშვებია კონსტიტუციური სარჩელის განხილვა ზეპირი მოსმენის გარეშე და აგრეთვე, საქმის გადაწყვეტა გამარტივებული წესით, იმ შემთხვევაში, როდესაც მსგავსი საკითხი უკვე განხილული და გადაწყვეტილი იქნა საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ.

თუმცა ყოველივე ეს არ არის საკმარისი იმ კონსტიტუციური წესრიგის უზრუნველსაყოფად, რომლის დამყარებასაც ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელის პროცედურა ემსახურება. კერძოდ, ფიზიკურ და იურიდიულ პირთა უფლება, „რეალური“ სარჩელით მიმართონ სასამართლოს, გარკვეული ვალდებულებების დაწესებასაც მოიცავს. დაუშვებელია, მხარეებმა არაკეთილსინდისიერად გამოიყენონ კონსტიტუციური სარჩელის წარდგენის შესაძლებლობა. კეთილსინდისიერების კრიტერიუმის შემოტანას დიდი მნიშვნელობა ენიჭება, რადგან სწორედ მისი მეშვეობით ხდება ინდივიდის უფლებათა ფარგლების დაკონკრეტება. სარჩელის შეტანაზე უფლებამოსილ სუბიექტთა მიერ უფლების ბოროტად გამოყენების თავიდან აცილების მიზნით, უნდა შემუშავდეს პასუხისმგებლობის შესაბამისი ფორმა.

[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2010\)039rev-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2010)039rev-e)

[უკანასკნელი გადამოწმება 2019 წლის 29 ნოემბერი].

⁴³ Supra 42, პარაგრაფი 225.

გარდა ამისა, „რეალური“ საკონსტიტუციო კონტროლის განხორციელების საფასური არ უნდა იწვევდეს სასამართლოს ხელმისაწვდომობის შესაძლებლობის შეზღუდვას. ნებისმიერ შემთხვევაში, საკონსტიტუციო სამართალწარმოების თვითმყოფადი ბუნებიდან გამომდინარე, აუცილებელია იმგვარი პროცედურის დამკვიდრება, რომელიც შექმნის საფუძველს „რეალური“ საკონსტიტუციო სარჩელების სწრაფი და ეფექტური განხილვისათვის. ამ მიზნით, საჭიროა გონივრული ვადების დანესება, რამაც, სხვა პროცედურულ რეგულაციებთან ერთად, სასარჩელო წარმოების გაჭიანურების თავიდან აცილება უნდა უზრუნველყოს.

5. დასკვნა

საკონსტიტუციო სასამართლოს, როგორც ძირითად უფლებათა დამცავ მთავარ ინსტიტუციას, უნდა მიეცეს შესაძლებლობა, „რეალური“ კონსტიტუციური კონტროლის გამოყენებით, შექმნას უფლებათა დაცვის გრძელვადიანი და ეფექტური გარანტიები. მოვლენათა ღირებულებების შეფასება და ინსტიტუციონალური განვითარებისკენ სწრაფვა ქმნის ფუნდამენტს ნორმატიული რეალობის მიმდინარე პროცესებთან შესაბამისობისათვის. ამ მიზნით, საქართველოს საკონსტიტუციო კომისიათა მიერ რამდენჯერმე იქნა განხილული „რეალური“ კონსტიტუციური სარჩელის დანერგვის საკითხი, თუმცა, საბოლოოდ, საკონსტიტუციო მართლმსაჯულებაში ინდივიდუალური სარჩელის ამგვარი მოდელის ინტეგრირება განუხორციელებელ მიზნად დარჩა. მიუხედავად ამისა, მოსამართლეთა შორის დიალოგის არარსებობა და საკონსტიტუციო სასამართლოში საერთო სასამართლოთა წარდგინებების სიმწირე „რეალური“ კონტროლის არსებობის აუცილებლობაზე მიუთითებს. საერთო სასამართლოთა გადაწყვეტილებების საკონსტიტუციო კონტროლს დაქვემდებარება უზრუნველყოფს უფლებათა დაცვის შიდასამართლებრივი მექანიზმების ეფექტურობას, სამოსამართლეო სამართლის განვითარებას, ქვეყნის დემოკრატიული ინტერესის შესაბამისი კონსტიტუციური სისტემის შექმნას. ყოველივე ეს გამოხატულებას პოვებს საინსტანციო სასამართლოთა მიერ სამართალშეფარდების ხარისხის თვითკონტროლზე, დოქტრინალური ხედვების სრულყოფასა და ერთგვარ პრევენციულ ფუნქციასა ჩამოყალიბებაზე. ამ შემთხვევაში საკონსტიტუციო სასამართლოს საქმიანობა მხოლოდ სრულყოფს საერთო სასამართლოთა ფუნქციას და არ მოიაზრებს სასამართლოთა მიერ მიღებული გადაწყვეტილების მიზანშეწონილობის შემოწმებას, საკონსტიტუციო სასამართლო და უზენაესი სასამართლო ერთგვარ ურთიერთთავსებად ფუნქციებს ინაწილებენ.

„რეალური“ კონტროლის დამკვიდრება ძირეული საკანონმდებლო ცვლილებების განხორციელებასა და თავად საკონსტიტუციო სასამართლოს მზაობის შეფასებას მოითხოვს. ეს ყოველივე ხანგრძლივ და რთულ პროცესებთანაა დაკავშირებული. გამომდინარე იქიდან, რომ არ არსებობს სამართლებრივ - დოგმატური კრიტერიუმების განსაზღვრის საყოველთაოდ შეთანხმებული სისტემა, საჭიროა ამ საკითხთა მოწესრიგება საკონსტიტუციო სასამართლომ საკუთარი მართლმსაჯულების განვითარების შედეგად მოახდინოს. კანონმდებლის მიერ განისაზღვრება ნორმატიული ჩარჩოები, ხოლო საკონსტიტუციო სასამართლო ქმნის სამართლებრივ დოგმატიკას. საკონსტიტუციო კონტროლის შინაარსობრივი თუ ხარისხობრივი საკითხების მოწესრიგების მიზნით უნდა განისაზღვროს: მხარეთა და

მოსამართლეთა უფლება-მოვალეობები; სასამართლოს რეორგანიზაციასთან დაკავშირებული საკითხები (მოსამართლეთა რაოდენობის გაზრდა, აღსრულების პროცესის მაკონტროლებელი რგოლისა თუ ასისტენტთა დეპარტამენტის შექმნა); საქმის განხილვისა და გადაწყვეტილებათა აღსრულების პროცედურები და ვადები. აგრეთვე, „რეალური“ კონტროლის დანერგვისას უმნიშვნელოვანესია საკონსტიტუციო სასამართლოს ვალდებულება, შექმნას თვითშემზღვევითი მექანიზმები, გადატვირთვის თავიდან არიდებისათვის საჭირო ბარიერების სახით, მაგალითად, სუბსიდიურობის პრინციპის კანონმდებლობაში ასახვის გზით. ამ მხრივ, უმნიშვნელოვანესია ევროპულ სახელმწიფოთა გამოცდილების გაზიარება და არსებული რეკომენდაციების მიხედვით მოქმედება. გასათვალისწინებელია გარკვეული გამოწვევების დაწესების საჭიროებაც, რათა კანონის ზედმიწევნით ცხადად ჩამოყალიბების მცდელობამ არ გამოიწვიოს გადაჭარბებული სიხისტე. „რეალური“ საკონსტიტუციო კონტროლის დამკვიდრება გარდამტეხი და ურთულესი პროცესია, რომელსაც თან სდევს მნიშვნელოვან დოქტრინალურ საკითხთა რეგულირების საჭიროება.

„რეალური“ საკონსტიტუციო კონტროლის თავისებურებების გამოკვეთა შესაძლებელს ხდის მისთვის დამახასიათებელი სირთულეებისა და სარგებლის ურთიერთშეპირისპირებას. სწორედ ამგვარი შედეგების საფუძველზე, ნაშრომში შეფასდა „რეალური“ ინდივიდუალური სარჩელის საქართველოს საკონსტიტუციო მართლმსაჯულებაში დანერგვის დადებითი და უარყოფითი მხარეები, განისაზღვრა აუცილებელი საკანონმდებლო ცვლილებები და შესაძლო სიახლეები. საბოლოოდ, უნდა ითქვას, რომ არ არსებობს საკონსტიტუციო კონტროლის საყოველთაოდ შეთანხმებული მოდელი და თითოეული მოწესრიგების განსაზღვრისას სავალდებულოა კონკრეტულ სახელმწიფოთა გამოცდილებისა და სამართლებრივი რეალობის შეფასება.